

Т.В. Волошина, А.С. Рейлян

Херсонський державний університет
вул. Університетська, 27, Херсон, 73000 Україна
e-mail: prytak2108@gmail.com

<https://doi.org/10.53904/1682-2374/2019-21/76>

РОЛЬ АЗОВО-СИВАСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ В РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Національний природний парк, екологічна свідомість, населення, еколого-освітня діяльність

РОЛЬ АЗОВО-СИВАСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ В РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ НАСЕЛЕННЯ. Т.В. Волошина, А.С. Рейлян. – У статті наведені основні напрямки формування екологічної свідомості населення та сформульовано цілісну еколого-освітню модель. Розвиток екологічно грамотного суспільства можливо завдяки ефективній екологічній освіті.

РОЛЬ АЗОВО-СИВАШСКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКА В РАЗВИТИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СОЗНАТЕЛЬНОСТИ НАСЕЛЕНИЯ. Т.В. Волошина, А.С. Рейлян. – В статье приведены основные направления формирования экологического сознания населения и сформулировано целостную эколого-образовательную модель. Развитие экологически грамотного общества возможно благодаря эффективному экологическому образованию.

THE ROLE OF THE AZOV-SYVASH NATIONAL NATURE PARK IN DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL CONSCIOUSNESS OF POPULATION. T.V. Voloshina, A.S. Reilian. – The basic directions on formation of ecological consciousness are given in the paper and a holistic ecological and educational model is formulated. The development of an ecological literacy society is possible due to effective environmental education.

Для коректної оцінки ставлення людини до навколишнього середовища слід відокремити два основних індикатора: рівень екологічної культури та екологічної свідомості. Екологічна культура – це частина загальнолюдської культури, що включає в себе певні уявлення стосовно навколишнього середовища, і яка проявляється в певній діяльності людини щодо природи. Екологічна свідомість – найважливіший компонент екологічної культури. Екологічній свідомості властиві всі ознаки свідомої діяльності людини взагалі з тією лише різницею, що вона ініційована екологічним змістом (Мусієздов, Лісовенко, 2015).

Психологи С.Д. Дерябо, В.А. Ясвін екологічну свідомість розуміють як сукупність екологічних уявлень існуючого нині ставлення до природи, а також відповідних стратегій і технологій взаємодії з нею (Дерябо, Ясвін, 1996; Ясвін, 2004).

Важливу роль у формуванні екологічної свідомості і культури виконують національні природні парки. В 1992 році після прийняття Верховною Радою України Закону України "Про природно-заповідний фонд України" (введено в дію Постановою ВР №2457-ХІІ (2457-12) від 16.06.1992), національні природні парки є природоохоронними, рекреаційними, культурно-освітніми, науково-дослідними установами загальнодержавного значення, що створюються з метою збереження, відтворення і ефективного використання природних комплексів та об'єктів, які мають особливу природоохоронну, оздоровчу, історико-культурну, наукову, освітню та естетичну цінність (Природно-заповідний фонд ..., 1992).

На базі Національного природного парку "Слобожанський" А.В. Шуміловою проведено експеримент з визначення зміни в екологічній свідомості школярів за напрямками: екологічні знання, екологічне мислення, екологічна культура. На основі порівняння результатів тестування учнів 2–11 класів до їх участі в екологоосвітніх заходах і після зроблено висновок про дієвість просвітницької діяльності, і про те, що на сьогодні є надзвичайно важливою така функція об'єктів природно-заповідного фонду як екологічна освіта та виховання (Шумілова, 2015а,б).

Вченими Мукачівського державного університету розглянута специфіка формування

¹⁾ Робота виконана під науковим керівництвом кандидата с.-г. наук, доцента Приймак В.В.

сучасної моделі еколого-освітньої діяльності, орієнтованої на засоби екотуризму. При цьому констатовано, що саме еколого-освітня діяльність повинна стати необхідною складовою гармонійного екологічного розвитку. Одним із головних важелів у вирішенні надзвичайно актуальних проблем екологічного виховання та формування особистості будь-якої держави повинна стати підготовка громадян з високим рівнем екологічних знань, екологічної свідомості та культури. Це складові системи національного і громадського виховання всіх верств населення на основі нових критеріїв оцінки взаємовідносин людського суспільства і природи (Кампов та ін., 2018).

Метою наших досліджень було з'ясувати роль Азово-Сиваського національного природного парку (далі Парк) у формуванні екологічної свідомості населення. Парк було створено Указом Президента України від 25 лютого 1993 року № 62 у межах вищезгаданого заповідно-мисливського господарства і його охоронної зони з акваторіями Центрального Сиваша і Азовського моря. Загальна площа парку становить 52 154 га, з них 8 469 га суходолу і 43 685 га акваторії Азовського моря, Сивашу та Утлюцького лиману. Закріплені за парком ділянки суходолу розташовані в Генічеському районі – 7 528 га (о. Бірючий та частина о. Куюк-Тук) і Новотроїцькому районі – 941 га (частина о. Чурюк з прилеглими невеликими островами) (Про створення ..., 1993).

Парк створений з метою збереження цінних природних комплексів та історико-культурних об'єктів, що знаходяться на його території, для організованого туризму та інших видів рекреаційної діяльності в природних умовах з додержанням режиму охорони заповідних комплексів та об'єктів, проведення науково-дослідних робіт, у тому числі з вивчення природних комплексів та їх зміни в умовах рекреаційного використання, розробка наукових рекомендацій з питань охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів (Азово-Сиваський національний природний парк ..., 2019; Поповчук, 2019). Парк забезпечує організацію екологічної освітньо-виховної діяльності та є центром для цілеспрямованого впливу на світогляд, поведінку і діяльність населення з метою формування екологічної свідомості та залучення його до збереження природної спадщини (Положення ..., 2005).

Екологічна освітньо-виховна робота здійснюється з метою підвищення екологічної свідомості населення. Основні завдання екологічної освітньо-виховної діяльності Парку визначаються з урахуванням затверджених програм і планів. Для їх реалізації створюється сектор, відділ або інший підрозділ з екологічної освіти для організації еколого-освітньої діяльності, інформування та налагодження зв'язків з громадськістю (Концепція ..., 2016).

Основними напрямками екологічної освітньо-виховної діяльності Парку є: організація та проведення екскурсій екологічними стежками та маршрутами на території парку; проведення уроків на екологічну тематику в школах; залучення школярів і дорослих до участі в різноманітних акціях, конкурсах, вікторинах (Азово-Сиваський національний природний парк ..., 2019).

Підвищення рівня екологічної культури, екологічної інформованості населення здійснюється працівниками Азово-Сиваського національного природного парку через засоби масової інформації, шляхом випуску друкованої поліграфічної продукції тощо.

Еколого-освітня діяльність здійснюється в тісній співпраці з засобами масової інформації, різними державними установами та недержавними організаціями. Співробітництво Парку з громадськими організаціями можливе шляхом проведення екологічних акцій природоохоронного характеру, еколого-просвітницької і пізнавальної діяльності, консультативної допомоги фахівців, поширення інформації про діяльність парку, а також наукових досліджень з метою виявлення нових цінних у природоохоронному відношенні територій з метою розширення площі парку.

У діяльності парку є значний досвід співробітництва з навчальними закладами, які здійснюють підготовку студентів за екологічним напрямом. Так, існують тісні зв'язки і відповідні договори про співробітництво з біологічними факультетами Мелітопольського державного педагогічного, Запорізького національного і Таврійського державного агротехнологічного університетів, студенти яких проходять біологічні та екологічні практики на базі парку. Студентські і викладацькі дослідження використовуються при написанні Літопису природи Парку.

Таким чином Азово-Сиваський національний природний парк – каталізатор сталого розвитку регіону і база для розвитку еколого-освітньої, рекреаційної та туристичної діяльності. Ефективність проведеної еколого-просвітницької роботи Парку сприяє поліпшенню рівня екологічної свідомості та культури населення району, а найголовніше – впливає на екологічне мислення школярів та студентів.

- Азово-Сиваський національний природний парк. *Мандруй Херсонщиною*: веб-сайт. URL: <http://pzf.menr.gov.ua/http://discoverkherson.com.ua/azovo-sivashskiy-natsionalniy-prirodniy-park>. (дата звернення: 02.04.2019).
- Азово-Сиваський національний природний парк. *Україна-інкогніто*: веб-сайт. URL: <http://www.ukrainaincognita.com/ru/syvash/azovo-syvaskiy-natsionalnyi>. (дата звернення: 04.04.2019).
- Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Экологическая педагогика и психология. Ростов-на-Дону : Феникс, 1996. 480 с.
- Кампов Н. С., Касинець О. В., Маслиган О. О., Медвідь Л. І. Еколого-освітня діяльність засобами екотуризму. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. Серія "Педагогіка та психологія". 2018. Вип. 1 (7). С.100–105.
- Концепція екологічної освіти України: Затверджено рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол №13/6 – 19 від 20.12.2001). 2016. 23 с.
- Мусієздов О. О. Лісовенко Д. О. Особливості екологічної свідомості населення України. *Людина та довкілля. Проблеми неоекології*. 2015. № 1–2. С. 129–133.
- Положення про Азово-Сиваський національний природний парк. *Наказ Міністерства охорони навколишнього природного середовища від 02 вересня 2005 року № 315*: веб-сайт. URL: https://menr.gov.ua/files/uploads/nakaz_354_15.doc.
- Поповчук Є. С. Азово-Сиваський національний природний парк. *Державне управління справами*: веб-сайт. URL: <http://www.dus.gov.ua/park2.phtml>.
- Природно-заповідний фонд України. *Міністерство екології та природних ресурсів України*: веб-сайт. URL: <http://pzf.menr.gov.ua/>. (дата звернення: 12.03.2019).
- Про створення Азово-Сиваського національного природного парку: Закон України від 25 лют. 1993 р. №62/93. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/93>. (дата звернення: 22.03.2019).
- Шумілова А. В. Еволюція екологічної свідомості школярів під впливом просвітницьких заходів національного природного парку "Слобожанський" *Екологія/Ecologia – 2015* : зб. наук. праць. V-й Всеукраїнський з'їзд екологів з міжнародною участю. 23–26 вересня 2015 р. Вінниця : ТОВ "Нілан-ЛТД", 2015а. 280 с.
- Шумілова А. В. Формування екологічної свідомості школярів еколого-освітніми заходами НПП "Слобожанський". *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна*. Серія "Екологія". 2015б. Вип. 13. С. 105–111.
- Ясвин В. А. Формирование экологической культуры : пособие по региональной экологической политике. Москва, 2004. 196 с.

Рекомендує до друку
Н.І. Ясинецька